

บทที่ ๓

พัฒนาการพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ในเชิงพัฒนาการตามลำดับหัวข้อ ความเป็นมาของพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ รูปแบบของพระไตรปิฎกในรูปแบบการเขียนและรูปแบบการนำเสนอ ลักษณะของพระไตรปิฎกในลักษณะการเขียนและการนำเสนอ โดยสรุปได้โดยภาพรวมดังนี้

๓.๑ ความเป็นมาของพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ

พระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับการจารึกไว้ด้วยภาษาบาลีที่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนที่สนใจใช้ศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้รู้ทั่วถึงพระธรรมวินัยและปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง จึงเรียกพระไตรปิฎกว่าพระปริยัติสัทธรรม เพราะเป็นปทัฏฐานให้เกิดมีพระปฏิบัติสัทธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และพระปฏิเวธสัทธรรม คือ มรรค ผล นิพพานเป็นที่สุดพุทธศาสนิกชนเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดหลักธรรมคำสั่งสอนต่างๆ ดังกล่าว ดังนั้นผู้ที่ถ่ายทอดสื่อธรรมต่อประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีความรู้ดีในศาสตร์สมัยใหม่ต่างๆ ในระดับอุดมศึกษาดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเรียกว่า “วิชาชั้นสูง” ความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ถึงแก่นของวิชาการในศาสตร์นั้นๆ ได้จะนำไปสู่การเปรียบเทียบทำความเข้าใจแล้วใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดพุทธธรรมโดยเฉพาะพระธรรมในพระไตรปิฎก แต่เนื่องจากพระไตรปิฎกนั้นมีจำนวนถึง ๔๕ เล่มเป็นการยากที่จะศึกษารวมทั้งภาษาก็คือเป็นเรื่องยากที่จะทำความเข้าใจมีใจความซ้ำ ๆ มีศัพท์บาลีที่เข้าใจยากทำให้ไม่น่าสนใจ ด้วยเหตุดังกล่าว อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ จึงนำพระไตรปิฎกฉบับบาลีมาจัดทำเป็นพระไตรปิฎกฉบับประชาชนเพื่อช่วยให้พุทธศาสนิกชน รวมทั้งประชาชนโดยทั่วไปที่สนใจได้อ่านและเข้าใจได้ง่ายโดยย่อให้เหลือ ๑ ใน ๑๐^๑

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้จัดทำพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนโดยย่อความเนื้อหาที่รวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ทั้ง ๓ หมวดคือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ในลักษณะของการย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับบาลีจำนวน ๔๕ เล่ม เป็น ๕ เล่มด้วยภาษาไทย

^๑ สุชีพ ปุญญานุภาพ, *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

และต่อมาได้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนจากเดิม ๕ เล่ม รวมเป็นเล่มเดียวจบครั้งแรก ในพุทธศักราช ๒๕๒๒ เพื่อแจกเป็นการกุศลพร้อมทั้งได้มีส่วนในการช่วยตรวจสอบพิสูจน์ และช่วยขยายสารบาญเรื่อง สารบาญค้นคำให้พิสดารกว่าเดิม ซึ่งนับเป็นกุศลเจตนาอย่างสูงที่มุ่งจะให้มีการแจกจ่ายพระไตรปิฎกแบบย่อความให้แพร่หลายไปตามห้องสมุดและสถาบันต่างๆ เท่าที่จะแจกจ่ายไปได้ การเสียสละของอาจารย์ที่กล่าวมาแล้วจึงมิใช่แต่เพียงการเงินแต่ยังรวมไปถึงกำลังกาย กำลังความคิด และการออกแบบปก ออกแบบแผนผังหรือแผนภูมิ เพื่อให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังได้รับความร่วมมือในการช่วยอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี ด้วยมุ่งให้หนังสือนี้สำเร็จเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านโดยทั่วไป การจัดพิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดเล็กเพื่อมิให้ใช้หน้ากระดาษมากเกินไปนั้นเป็นภาระมาก แต่ก็มิได้เห็นแต่เพียงด้านการค้าและความสะดวกของทางโรงพิมพ์เท่านั้นจึงได้ยอมรับจัดพิมพ์ด้วยมุ่งการกุศลเป็นใหญ่ การจัดพิมพ์จึงถูกล่วงไปด้วยดีจนเป็นเล่มสมบูรณ์อีกทั้งมีอีกท่านผู้หนึ่งผู้ไม่ประสงค์ออกนามเช่นเดียวกันได้มีส่วนช่วยในด้านธุรการ เกี่ยวกับการพิมพ์เช่น การรับสิ่งใบพิสูจน์และอื่นๆ อันนับเป็นกุศลเจตนาอย่างสูง^๒

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพมีโอกาสดูตรวจแก้ต้นฉบับเดิมที่ตกหล่น ผิดพลาดได้หลายแห่ง แต่เมื่อพิมพ์ไปแล้วได้พบว่ายังมีที่พิมพ์ผิดพลาดหลงตาไปบ้างซึ่งก็ได้บอกแก้คำผิดไว้เท่าที่จะตรวจพบ หนังสือนี้เริ่มพิมพ์เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ สำคัญพิมพ์จบภายในปี ๒๕๒๒ มีเพียงสารบาญและคำนำเล็กน้อยที่พิมพ์เสร็จในต้นปี ๒๕๒๓ ซึ่งก็ต้องนับว่าเป็นฉบับพิมพ์ ๒๕๒๒ ด้วยความเสียสละ ความร่วมมือ และการช่วยขวนขวายในการจัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้จึงตั้งชื่อว่า คณะเทิดทูนธรรม กล่าวโดยประวัติการพิมพ์รวมเล่มเดียวจบในครั้งแรกใน พุทธศักราช ๒๕๒๒ นับเป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๓ ที่พิมพ์จบทั้งชุด แต่ถ้ากล่าวถึงการพิมพ์แยกเป็น ๕ เล่ม เล่มที่ ๑ พิมพ์มาแล้ว ๔ ครั้ง เล่มที่ ๒ ถึง ๕ พิมพ์มาแล้ว ๒ ครั้ง โปรดอ่านคำนำและคำชี้แจงประจำเล่มที่ ๑ ในพุทธศักราช ๒๕๐๑ และ ๒๕๑๕ ที่พิมพ์ถัดจากคำนำนี้ประกอบด้วยเพื่อจะได้ทราบความมุ่งหมายและวิธีการจัดทำตลอดจนความเป็นมาแต่ต้น พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนเดิมย่อจากพระไตรปิฎก ๔๕ เล่มเป็นภาษาไทย ๕ เล่ม แล้วรวม ๕ เล่มนั้นพิมพ์ให้เป็นเล่มเดียวเพื่อมิให้กระจัดกระจายถ้าจะคิดถึงการพิมพ์เมื่อเป็น ๕ เล่มด้วย ก็นับเป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๑๐ ในคราวนี้ แต่ถ้าคิดเฉพาะที่รวมพิมพ์เป็นเล่มเดียวจบก็นับเป็นครั้งที่ ๘ ในการพิมพ์รวมเล่มตั้งแต่ครั้งที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้น พิมพ์ครั้งละ ๑๐,๐๐๐ เล่มและจำหน่ายหมดภายในเวลาประมาณ ๑ ปี ในแต่ละครั้งแสดงว่าได้รับความสนใจ และสนับสนุนจากพระภิกษุสามเณร และประชาชนผู้เห็นความสำคัญในการศึกษาสาระสำคัญแห่งพระไตรปิฎกซึ่งเป็นตำราอันเป็นหลักแห่งพระพุทธศาสนาบางคราวด้วยความเร่งร้อน เจ้าหน้าที่โรงพิมพ์ได้จัดพิมพ์ไปก่อนโดยไม่ทันได้แก้ไขถ้อยคำบางคำที่ขอให้แก้ไข แต่ในคราวนี้ได้แก้ไขหลายแห่ง และจะพยายามแก้ไขเพิ่มเติมอีกในการพิมพ์ครั้งต่อไป เพื่อให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในการจัดพิมพ์

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้, หน้า ๔๗.

ครั้งที่ ๘ นี้เจาะจงถวายส่วนกุศลในการจัดทำและจัดพิมพ์หนังสือนี้ บุษพาพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดียงจารย์ (วงศ์ โอทาทวีณณเถระ) วัดเสนาหาจังหวดนครปฐมพระอาจารย์ ผู้เป็นที่เคารพบูชาอย่างสูงยิ่ง ข้อที่นับว่าสำคัญก็คือท่านเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ศึกษาภาษาบาลีจนมีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาได้การกล่าวถวายส่วนกุศลบุษพาพระคุณท่านในการพิมพ์ครั้งนี้ ก็เพราะในระหว่างการเตรียมจัดพิมพ์ครั้งที่ ๘ นี้ ท่านได้มรณภาพ ล่วงลับไปในเช้าวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๗ เมื่อมีชนมายุ ๑๐๒ โดยปี หรือคิดเป็นอายุขาระก็ ๑๐๑ ปี ๕ เดือน กับ ๑๑ วันการพิมพ์ครั้งที่ ๘ นี้เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน ๒๕๒๗ เสร็จในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ จึงถือว่าเป็นการพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ ด้วยความปรารถนาของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพที่จะได้เห็นพี่น้องพุทธศาสนิกชนชาวไทยได้อ่านพระไตรปิฎกจบ และมุ่งหวังให้ประชาชนได้รับประโยชน์ในขณะเดียวกัน ๔ ประการ คือ ๑) รู้ความหมาย และความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎกตั้งแต่ต้นจนได้พิมพ์ขึ้นเป็นอักษรไทยพร้อมทั้งวิธีการจัดหมวดหมู่ในพระไตรปิฎกอย่างชัดเจน ๒) รู้เรื่องน่า สนใจ ซึ่งได้เลือกนำมาแปลไว้เป็นตอนๆ เพื่อให้เห็นแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสามปิฎก ๓) รู้ความย่อในพระไตรปิฎก ที่เป็นสาระสำคัญ และ ๔) ได้อ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ของไทย เพื่อทราบความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎกในประเทศไทย^๓ พระไตรปิฎกสำหรับประชาชนของอาจารย์ สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้รับคัดเลือกให้เป็นหนังสือดี ๑๐๐ เล่มที่คนไทยควรอ่าน

๓.๒ รูปแบบของพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของ สุชีพ ปุญญานุภาพ

พระไตรปิฎกฉบับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ เป็นหนังสือที่พัฒนาขึ้นมาจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี คือเป็นฉบับย่อความและแปลเป็นภาษาไทยที่ครอบคลุมด้วยเนื้อหาสาระที่สำคัญๆ จาก ๔๕ เล่ม มารวมกันเป็น ๑ เล่ม ด้วยรูปแบบหรือวิธีการในการถ่ายทอดเนื้อหาสารดังกล่าวด้วยลักษณะต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านและอ่านแล้วเข้าใจง่ายทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะประชาชนผู้ต้องการศึกษาพระพุทธศาสนา รวมทั้งนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าอย่างมั่นใจ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของพระไตรปิฎกฉบับประชาชนในเชิงพัฒนาการ จึงขอเสนอผลการศึกษาออกเป็นรูปแบบการเขียน, รูปแบบการนำเสนอ และลักษณะการเขียน, ลักษณะการนำเสนอ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๒.๑ รูปแบบการเขียน สรุปได้ดังนี้

๑. เป็นรูปแบบข้อความเฉพาะที่สำคัญ อันเนื่องมาจากความต้องการรวมเนื้อหาสาระต่างๆ ของพระไตรปิฎกจาก ๕ เล่มเป็น ๑ เล่ม ตามที่ทราบในเบื้องต้นแล้วว่าหนังสือเล่มนี้เริ่มมาจากการเขียนเชิงพัฒนาจากหนังสือพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ๔๕ เล่ม มาเป็นพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนฉบับภาษาไทยที่เขียนเรียบเรียงใหม่ด้วยสำนวนร้อยแก้ว จำนวน ๕ เล่ม และรวมเป็น ๑

^๓ เรื่องเดียวกัน, คำนำ.

เล่มในเวลาต่อมา ตามประวัติการพิมพ์ครั้งแรกแยกเป็น ๕ เล่ม เล่มที่ ๑ พิมพ์ในพุทธศักราช ๒๕๐๑ มาแล้ว ๔ ครั้ง เล่มที่ ๒ ถึง ๕ พิมพ์มาแล้ว ๒ ครั้ง ในพุทธศักราช ๒๕๑๕ ต่อมา มีการพิมพ์รวมเล่มจาก ๕ เล่มเป็น ๑ เล่มในครั้งที่ ๓ ซึ่งเป็นการพิมพ์รวมเล่มเดียวจบในครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๕๒๒ และได้มีการพิมพ์นับจากครั้งที่ ๔ รวมถึงครั้งต่อๆ มาจนถึงครั้งที่ ๑๐ ในพุทธศักราช ๒๕๒๗ และมีการพิมพ์ต่อมาเรื่อยๆ จนถึงฉบับปัจจุบันที่พิมพ์เป็นครั้งที่ ๑๖ ในพุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นเล่มที่มีความหนาตามจำนวนหน้าทั้งหมด ๘๒๐ หน้า

๒. เป็นรูปแบบการจัดลำดับเนื้อหาสาระ เนื่องจากต้องย่อความเนื้อหาทั้งหมดในหนังสือพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีจำนวน ๔๕ เล่มให้เป็นหนังสือฉบับภาษาไทยเล่มใหญ่ ๑ เล่ม จึงต้องเขียนให้ครอบคลุมสาระที่สำคัญโดยการเรียบเรียงข้อความให้สอดคล้องกับเนื้อหา และจุดมุ่งหมายของผู้เขียน (ตามข้อความตอนท้ายในหัวข้อความเป็นมาของพระไตรปิฎกฉบับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ) เนื้อหาดังกล่าวจำแนกออกเป็น ๕ ภาค ได้แก่ ภาคที่ ๑ เป็นเนื้อหาความรู้เรื่องพระไตรปิฎก ภาคที่ ๒ เป็นเนื้อหาว่าด้วยเอกสารทางประวัติศาสตร์ ภาคที่ ๓ เป็นเนื้อหาข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ภาคที่ ๔ เป็นเนื้อหา ความย่อแห่งพระไตรปิฎก และภาคที่ ๕ เป็นเนื้อหาว่าด้วยบันทึกทางวิชาการ

๓. เป็นรูปแบบของการเขียนด้วยการยึดหลักที่ทำให้ง่ายเป็นพื้นฐานคือใช้ภาษาไทยที่เข้าใจง่ายที่ไม่มีคำศัพท์ยากหรือซับซ้อนมากนัก เพื่อให้ได้ความรู้และเข้าใจในคำสอนต่างๆ ในเวลาอันรวดเร็วสมกับที่เป็นพระไตรปิฎกฉบับประชาชนอย่างแท้จริง ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

๓.๑ ตัวอย่างความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและวิธีดำเนินการชำระและจารึกพระไตรปิฎกในประเทศไทยครั้งแรก

“ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ ได้มีการชำระและการจารึกพระไตรปิฎก จากหนังสือพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ตอนหนึ่งความว่า “ในปีกอกสัมฤทธิ์คั่นนั้นพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระราชรำพึงถึงพระไตรปิฎกธรรมอันเป็นมูลรากแห่งพระปริยัติศาสนา ทรงพระราชศรัทธาพระราชทานพระราชทรัพย์เป็นอันมากให้เป็นค่าจ้างช่างจารจารึกพระไตรปิฎกลงลาน แต่บรรดามีฉบับในที่ใดๆ ที่เป็นอักษรลาว อักษรรามัญก็ให้ชำระแปลออกมาเป็นอักษรขอม สร้างขึ้นใส่ตู้ไว้ในหอพระมณเฑียรธรรม และสร้างพระไตรปิฎกถวายพระสงฆ์ให้เล่าเรียนทุกๆ พระอารามหลวงตามความปรารถนา จึงเจ้าหมื่นไวยวรนาถกราบทูลว่าพระไตรปิฎก ซึ่งทรงพระราชศรัทธาสร้างขึ้นไว้ทุกวันนี้ อักษรบทพยัญชนะตกวิปลาสอยู่แต่ฉบับเดิมมา หากผู้จะทำนุบำรุงตกแต่มีดัดแปลงให้ถูกต้องบริบูรณ์ขึ้นมิได้ ครั้นได้ทรงสดับก็ทรงพระปรารภไปว่า พระบาลี

อรรถกถาฎีกาพระไตรปิฎกทุกวันนี้ เมื่อและผดเพี้ยนวิปลาอยู่เป็นอันมาก ฉะนั้นจะเป็นคัมภีร์พระปฏิบัติศาสนา ปฏิเวธศาสนานั้นมิได้ อนึ่งท่าน ผู้รักษาพระไตรปิฎกมีอยู่ทุกวันนี้ก็น้อยนัก ถ้าสิ้นท่านเหล่านี้แล้วเห็นว่า พระปริยัติศาสนาและปฏิเวธศาสนาจะเสื่อมศูนย์เป็นอันเร็ววันก สัตว์โลกทั้ง ปวงจะหาที่พึ่งบ่มิได้ในอนาคตกาลเบื้องหน้า ควรจะทำนุบำรุงพระบวร พุทธศาสนาไว้ให้ถาวรวัฒนา การเป็นประโยชน์ไปแก่เทพามนุษย์ทั้งปวง จึงจะเป็นทางพระบรมพระบรมโพธิญาณบารมี”^๔

๓.๒ ตัวอย่างความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการชำระและจารึกกับการพิมพ์ พระไตรปิฎกในประเทศไทย

“ได้กล่าวไว้แล้วว่า ควรจะได้กล่าวเป็นพิเศษถึงการชำระการเขียน การพิมพ์ พระไตรปิฎกในประเทศไทย ให้ค่อนข้างละเอียดสักเล็กน้อย เพื่อเป็น ประโยชน์ในการรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยที่มีต่อพระไตรปิฎก ซึ่งในที่นี้จะได้แบ่งเป็น ๔ สมัย ดังนี้ :-

สมัยที่ ๑ ชำระและจารลงในใบลาน กระทำที่เมืองเชียงใหม่ สมัย พระเจ้าติโลกราช ประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๐

สมัยที่ ๒ ชำระและจารลงในใบลาน กระทำที่กรุงเทพฯ สมัยพระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกรัชกาลที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๓๑

สมัยที่ ๓ ชำระและพิมพ์เป็นเล่ม กระทำที่กรุงเทพฯ สมัยพระบาทสมเด็จพระ จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๓๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๓๖

สมัยที่ ๔ ชำระและพิมพ์เป็นเล่ม กระทำที่กรุงเทพฯ สมัยพระบาทสมเด็จพระ ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๓^๕

๓.๓ ตัวอย่างความรู้และเข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้า “เรื่องความไม่ประมาทเป็น ทางแห่งความไม่ตาย” และ “เรื่องที่ตรัสบอกคืออะไร”

“ความไม่ประมาทเป็นทางแห่งความไม่ตาย ความประมาทเป็นทางแห่ง ความตาย ผู้ไม่ประมาทชื่อว่าไม่ตาย ผู้ประมาทย่อมเหมือนคนตาย แล้ว บัณฑิตทราบข้อความนี้โดยพิเศษแล้วตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ยินดีในธรรมเป็นที่เที่ยวไป (แห่งจิต) ของพระอริยะทั้งหลาย ย่อม

^๔ เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๓.

^๕ เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๓.

บันเทิงในความไม่ประมาท ผู้นั้นมีความเพ่ง ทำความเพียรติดต่อกัน มี
ความบากบั่นมั่นเป็นนิตย์ เป็นผู้ฉลาด ย่อมได้บรรลुพระนิพพาน
อันปลอดโปร่งจากโยคะ (คือกิเลสที่ประกอบสัตว์ไว้ในความเวียนว่าย
ตายเกิด)”^๖

จากธรรมบท ๒๕/๑๘

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ก็เรื่องอะไรเล่าที่เราบอก เราบอกว่านี้ทุกข์ นี่เหตุ
ให้ทุกข์เกิด นี้ความดับทุกข์ นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เหตุไรเล่าเราจึง
บอกเรื่องนี้ ก็เพราะว่าเรื่องนี้ประกอบด้วยประโยชน์เป็นเบื้องต้นแห่ง
พรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ความคลายกำหนัด ความรู้ยิ่ง
ความตรัสรู้ เป็นไปเพื่อนิพพาน เราจึงบอกเพราะเหตุนี้จึงควรกระทำ
ความเพียร (เพื่อรู้ร้อยสัจ ๔ ตามเป็นจริง) นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์”^๗

จากสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๕๔๘

๓.๔ ตัวอย่างความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต “คนพุดด้วยปัญญามีอานิสงส์
๕” และ “ลักษณะ ๕ ของวาจาสุภาสิต”

“ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! อานิสงส์ ๕ ประการเหล่านี้ ในบุคคลผู้พุด
ด้วยปัญญา คือ :- ๑) ไม่พุดปด ๒) ไม่พุดส่อเสียด ๓) ไม่พุดคำหยาบ
๔) ไม่พุดเพ้อเจ้อ ๕) สิ้นชีวิตแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์”
“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! อานิสงส์ ๕ ประการเหล่านี้แล ในบุคคล
ผู้พุดด้วยปัญญา”^๘

จากปัญจกนิบาต อังคุตรนิกาย ๒๒/๒๘๒

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! วาจาที่ประกอบด้วยองค์ ๕ นับเป็นสุภาสิต ไม่
เป็นทุพภาสิต ไม่มีโทษ อันผู้รู้ได้ไม่ได้ คือ :- ๑) วาจาที่กล่าว (ถูกต้อง)
ตามกาล ๒) วาจาที่กล่าว ความเป็นจริง ๓) วาจาที่กล่าว อ่อนหวาน
๔) วาจาที่กล่าว ประกอบด้วยประโยชน์ ๕. วาจาที่กล่าว ด้วยจิต
ประกอบด้วยเมตตา “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! วาจาที่ประกอบด้วยองค์

^๖ เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๗.

^๗ เรื่องเดียวกัน หน้า ๘๖.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

๕ เหล่านี้และนับเป็นสุภาสิต ไม่เป็นทุพภาสิต ไม่มีโทษอันผู้รู้ได้ไม่^๙

จากปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย ๒๒/๒๗๑

๔. รูปแบบของการเขียนโดยคำนึงถึงความจำเป็นทางวิชาการดังกรณีศัพท์บัญญัติเป็นภาษาธรรมะที่ต้องคงไว้ แต่มีวิธีการเขียนเพื่อช่วยให้ผู้อ่าน อ่านแล้วเกิดความเข้าใจได้โดยง่ายโดยใช้วิธีต่างๆ ได้แก่ การคงรูปศัพท์ไว้เมื่อมีการแปลความหมาย การคงรูปศัพท์ไว้โดยมีการทำคำอธิบายกำกับ และการทำเชิงอรรถ ดังตัวอย่างของแต่ละวิธีต่อไปนี้

๔.๑ การคงรูปศัพท์ไว้เมื่อมีการแปลความหมาย โดยการเขียนคำศัพท์จากต้นฉบับไว้ในวงเล็บหลังการแปลความหมาย ดังข้อความจาก “อย่าโกรธเมื่อใครติเตียนพระพุทธเจ้า”

“.....ถ้าท่านทั้งหลายโกรธเคืองหรือไม่พอใจในบุคคลที่กล่าวติเตียน
เรา ติเตียนพระธรรม หรือติเตียนพระสงฆ์ จะรู้ได้ละหรือว่า คำกล่าว
ของคนเหล่านั้นนั้น เป็นคำกล่าวที่ดี (สุภาสิต) หรือไม่ดี (ทุพภาสิต)?
“ไม่ทราบ พระเจ้าข้า” “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ท่านทั้งหลายพึง
“.....ถ้าท่านทั้งหลายโกรธเคืองหรือไม่พอใจในบุคคลที่กล่าวติเตียน
เรา ติเตียนพระธรรม หรือติเตียนพระสงฆ์ จะรู้ได้ละหรือว่า คำกล่าว
ของคนเหล่านั้นนั้น เป็นคำกล่าวที่ดี (สุภาสิต) หรือไม่ดี (ทุพภาสิต)?
“ไม่ทราบ พระเจ้าข้า” “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ท่านทั้งหลายพึง
ชี้แจง (คลี่คลาย) เรื่องที่ไม่เป็นจริง ในข้อที่คนอื่นกล่าวติเตียน
เรา ติเตียนพระธรรม หรือติเตียนพระสงฆ์ ให้เขาเห็นว่าข้อนั้นไม่
จริง ข้อนั้นไม่แท้ ข้อนั้นไม่มีในพวกเรา ข้อนั้นไม่ปรากฏในพวกเราดังนี้”^{๑๐}

จากพรหมชาลสูตร ๙/๓

๔.๒ การคงรูปศัพท์ไว้โดยมีการทำคำอธิบายกำกับ โดยการเขียนคำศัพท์จากต้นฉบับลงไป และตามด้วยคำอธิบายในวงเล็บ ดังข้อความจาก “พระพรหมอาราธนา” คือ

“ท้าวสหัมบดีพรหมทราบบพระพุทธดำริ จึงมาเฝ้ากราบทูลอาราธนา
ให้ทรงแสดงธรรม อ้างเหตุผลว่า ผู้ที่มีกิเลสน้อยพอจะรู้พระธรรมได้มี
อยู่ พระผู้พระภาคทรงพิจารณาสัตว์เปรียบเทียบกับดอกบัว ๓ ชนิด
คือ ที่อยู่ใต้น้ำ, เสมอน้ำ, โผล่น้ำ อันเทียบได้บุคคล ๓ ชนิด (ที่พอจะ
ตรัสรู้ได้ ส่วนประเภท ๔ คือ ดอกบัวที่ไม่หวังจะโผล่ได้เทียบด้วยบุคคล
ผู้ไม่มีหวังจะตรัสรู้). จึงทรงตกลงพระหุทัยที่จะแสดงธรรม, ทรงปรารภ
อาหารดาบส กาลามโคตร ก็ทรงทราบว่าถึงแก่กรรม ๗ วันแล้ว ทรง

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

^{๑๐} เรื่องเดียวกันหน้า, ๖๗.

ปรารถนาอดทนทุกดาบส รามบุตร ก็ทรงทราบไปถึงแก่กรรมเสียเมื่อวาน
 นี้เอง จึงตกลงพระหฤทัยเสด็จไปแสดงธรรมโปรดภิกษุปัจจุวัคคีย์ (พวก
 ๕) ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ระหว่างทางทรงพบอุปัชฌาย์ ได้รับสั่ง
 โต้ตอบกับอาชีวกพวกนั้น แต่อุปกะไม่เชื่อ.”^{๑๑}

๔.๓ การทำเชิงอรรถ เพื่ออธิบายความหมายและที่มาของคำศัพท์ ตัวอย่างเช่น

“ดูก่อนพราหมณ์ ! ข้ออุปไมยก็ฉันเดียวกันนั้นแหละ คือกุลบุตร
 บางคนในศาสนา มีศรัทธาออกบวชไม่ครองเรือนด้วยคิดว่า เรา
 เป็นผู้อันความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความ
 คร่ำครวญ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ และความคับแค้นใจ
 เข้าถึงตัว”^{๑๒} แล้ว อันความทุกข์เข้าถึงตัวแล้ว มีความทุกข์เป็นที่
 ไปในเบื้องหน้า ไฉนหนอการที่สุดแห่งทุกข์”^{๑๓} ทั้งหมดนี้จะปรากฏ
 ผู้ที่ออกบวชแล้ว ลากสักการะและชื่อเสียงเกิดขึ้นก็อึดใจ เต็ม
 ความปรารถนาด้วยลาภ สักการะและชื่อเสียงนั้น ยกตนเองชม
 ผู้อื่นเพราะลาภสักการะและชื่อเสียงนั้นว่าเราเป็นผู้มีลาภ สักการะ
 ชื่อเสียง ส่วนภิกษุอื่นๆ เหล่านี้ไม่มีใครรู้จักเป็นผู้มีศักดิ์น้อย
 คุณธรรมอื่นๆ ที่ยิ่งกว่าประณีตกว่าลาภ สักการะ และชื่อเสียงก็ไม่
 ปลูกความพอใจ ไม่พยายามเพื่อให้แจ้งซึ่งคุณธรรมนั้นๆ เป็นผู้
 มีความประพฤติด้อยย่อนหละหลวม”^{๑๔}

๕. รูปแบบของการเขียนด้วยคำง่าย ๆ เมื่อเป็นข้อความเกี่ยวกับธรรมแห่งการดำรงชีวิต
 ด้วยความไม่ประมาท เช่น ข้อความที่เป็นธรรมดาที่บุคคลไม่ล่วงพ้นไปได้ทั้งความแก่ ความเจ็บไข้
 ความตาย การต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งปวง และมีกรรม คือ การกระทำกับผลแห่งการ
 กระทำเป็นของตน เป็นผู้รับผลแห่งกรรม เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๕.๑ ไตรลักษณ์มีอยู่แล้วโดยปกติ

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะตถาคตเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุ, ความตั้งอยู่แห่งธรรม
 ทำนองแห่งธรรมอันนั้น ก็ตั้งอยู่แล้วคือข้อที่ว่า "สังขาร (สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่ง) ทั้งปวงไม่เที่ยง;
 สังขารทั้งปวง เป็นทุกข์ (ทนอยู่ไม่ได้); ธรรม (ทั้งสิ่งที่มีปัจจัยปรุงแต่ง และไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง) ทั้ง

^{๑๑} เรื่องเดียวกันหน้า, หน้า ๖๖.

^{๑๒} คำว่า เข้าถึงตัว แปลจากคำว่า โอติณโณ ซึ่งโดยพยัญชนะ แปลว่า ก้าวลง.

^{๑๓} คำว่า การทำที่สุดแห่งทุกข์ เป็นสำนวนบาลี หมายถึงกำจัดทุกข์ได้หมด สำนวนบาลีนี้พอตีตรงกับ
 สำนวนภาษาอังกฤษว่า to put an end to suffering.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๕.

ปวงไม่ใช่ตัวตน ตถาคตตรัสรู้เข้าใจทำนองธรรมนั้น ครั้นตรัสรู้แล้ว เข้าใจชัดแล้ว ก็บอก, แสดง, บัญญัติ, ตั้งไว้, เปิดเผย, แจกแจง, ทำให้เข้าถึงข้อที่ว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง; สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์; ธรรมทั้งปวงไม่ใช่ตัวตน."^{๑๕}

จากติกนิบาต อังคุตตรนิกาย ๒๐/๓๖๘

๕.๒ ผู้ตกนรก

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง ย่อมตกนรกเมื่อถูกนำตัวไปวางไว้ ธรรม ๕ อย่าง คือ :-

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้มักลักทรัพย์
๓. เป็นผู้มักประพฤติดีในกาม
๔. เป็นผู้ มักพุดบด
๕. เป็นผู้มักตั้งมั่นในความประมาท ด้วยการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่างเหล่านี้แล ย่อมตกนรกเหมือนถูกนำตัวไปวางไว้."^{๑๖}

จากปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย ๒๒/๒๓๒

๕.๓ การค้าขาย ๕ อย่างที่อุบาสกไม่ควรทำ

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! การค้าขาย ๕ อย่างเหล่านี้ อันอุบาสกไม่ควรทำคือ

๑. ค้าขายศัสตรา (สัตถวณิชชา) ๒. ค้าขายสิ่งมีชีวิต (สัตตวณิชชา)
๓. การค้าขายเนื้อสัตว์ (มังสวณิชชา) ๔. การค้าขายน้ำเมา (มัชชวณิชชา)
๕. การค้าขายยาพิษ (วิสวณิชชา)

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! การค้า ๕ อย่างเหล่านี้แล อันอุบาสกไม่ควรทำ."^{๑๗}

ปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย ๒๒/๒๓๒

๕.๔ อานิสงส์ของความอดทน

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! อานิสงส์ของความอดทน ๕ ประการเหล่านี้ คือ :

๑. เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของคนมาก ๒. ไม่มากไปด้วยเวร
๓. ไม่มากไปด้วยโทษ ๔. ไม่หลง ถึงแก่กรรม
๕. สิ้นชีวิตแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๓๕

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๓.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! อานิสงส์ของความอดทน ๕ ประการเหล่านี้แล”^{๑๘}

ปัญจกนิบาต อังคุตรนิกาย ๒๒/๒๘๒

๖. เป็นรูปแบบของการเขียนโดยแทรกข้อความให้ผู้อ่านได้ขบคิดด้วยเหตุและผลในขณะที่อ่าน ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

แม้พระไตรปิฎกจะเป็นหลักฐานชั้น ๑ เมื่อพิจารณาตามหลักพุทธภาษิตในกาลามสูตร ท่านก็ไม่ให้ติดใจเกินไป ดังคำว่า มา ปิฎกสมปทาเนน อย่าถือโดยอ้างตำรา เพราะอาจผิดพลาดตกหล่น หรือบางตอนอาจเพิ่มเติมขึ้น แสดงว่าพระพุทธศาสนาสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล สอบสวนดูให้เห็นประจักษ์แก่ใจตนเอง เป็นการสอนอย่างมีน้ำใจกว้างขวาง และให้เสรีภาพแก่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นยังเป็นการยืนยันให้นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อได้ประจักษ์ผลนั้นๆ ด้วยตนเอง แม้จะมีพระพุทธรูปติดใจเตือนไว้ มิให้ติดตำราจนเกินไป แต่ก็จำเป็นต้องรักษาดำรงไว้ เพื่อเป็นแนวทางแห่งการศึกษา เพราะถ้าไม่มีตำราเลยจะยิ่งซ้ำร้าย เพราะจะไม่มีแนวทางให้รู้จักพระพุทธศาสนาเลย ฉะนั้นการศึกษาให้รู้และเข้าใจในพระไตรปิฎก จึงเป็นลำดับแรกเรียกว่า ปริยัติ การลงมือทำตามโดยควรแก่จิต อธิษาศัย เรียกว่า ปฏิบัติการได้รับผลแห่งการปฏิบัติดังนี้ๆ เรียกว่า ปฏิเวธ^{๑๙}

๓.๒.๒ รูปแบบการนำเสนอ

พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพมีความมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนหรือผู้อ่านโดยทั่วไปเกิดความจดจำ และความเข้าใจในพระไตรปิฎก และเพื่อให้บรรลुวัตถุประสงค์ดังกล่าวอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพได้นำเสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบการนำเสนอด้วยโครงสร้างเนื้อหาที่เรียบเรียงตามความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นของอาจารย์เองโดยไม่ได้ลอกเลียนแบบของใคร เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายในการเขียนดังได้กล่าวแล้วในตอนต้น จึงแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๕ ภาคที่พิมพ์ด้วยภาษาไทยทั้งตัวอักษรและตัวเลขตลอดทั้งเล่ม โครงสร้างเนื้อหาในแต่ละภาคคือ เริ่มต้นกลางหน้ากระดาษด้วยชื่อภาคที่พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนาขนาด ๒๓ พร้อมด้วยข้อความอธิบายที่มาของเนื้อหาในภาคที่พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนาขนาด ๑๘ และภายในเนื้อหาของภาคประกอบด้วยหัวข้อหลักที่พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนาขนาด ๒๐ และหัวข้อรองที่พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนาขนาด ๑๘ ทำหน้ากระดาษมีข้อความอธิบายประกอบตามตัวเลขที่อ้างอิงในเนื้อหา ทำให้เกิดความชัดเจนและสนใจให้อ่านมากยิ่งขึ้นสำหรับผู้สนใจและต้องการศึกษาค้นคว้า

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

๒. รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาในเล่มด้วยการย่อความเนื้อหาสาระ โดยวิธีการเก็บใจความที่ไม่ซ้ำซ้อนจากต้นฉบับที่เป็นภาษาบาลี ๔๕ เล่ม มาเป็นฉบับภาษาไทย ๑ เล่ม เนื้อหาทั้งหมดนำมาสังเคราะห์และวิเคราะห์แยกออกเป็น ๕ ภาค แต่ละภาคเสนอเนื้อหาด้วยข้อความที่เป็นประเด็นหลัก และตามด้วยเนื้อหาที่แยกเป็นประเด็นย่อยๆ เพื่ออธิบายขยายความในประเด็นหลักนั้นๆ ดังนี้

๒.๑ ภาคที่ ๑ ตั้งแต่หน้า ๑ ถึง หน้า ๒๘ มีเนื้อหาที่เป็นประเด็นหลักคือ ความรู้เรื่องพระไตรปิฎก และตามด้วยเนื้อหาที่แยกเป็นประเด็นย่อยๆ คือพระไตรปิฎกคืออะไร, พระไตรปิฎกแบ่งออกเป็นอะไรบ้าง, ความเป็นมาของพระไตรปิฎก, พระอานนท์เกี่ยวกับพระไตรปิฎกอย่างไร, เจื่อนไขฝ่ายปฎิเสธ, เจื่อนไขฝ่ายขอร้อง, พระอุบาลีเกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎกอย่างไร, พระโสณกุฎิกัณณะเกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎกอย่างไร, พระมหากัสสปเกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎกอย่างไร, พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้พระสาริบุตรร่ายกรองพระธรรมวินัย, พระจุนทะเถระผู้ปรารถนาดี, การสังคายนาเป็นเหตุให้เกิดพระไตรปิฎก, การสวดปาฏิโมกข์ต่างจากการสังคายนาอย่างไร, ปัญหาเรื่องการนับครั้งในการสังคายนา, การนับครั้งสังคายนาที่รู้จักกันไป, การสังคายนาครั้งที่ ๑, ๒, ๓, และ ๔, การนับสังคายนาของลังกา, การนับสังคายนาของพม่า, การนับสังคายนาของไทย, การนับสังคายนาของฝ่ายมหายาน, การสังคายนาของมหาสังฆิกะ, การสังคายนาของนิกายสัพพัตถิกวาท, สังคายนานอกประวัติศาสตร์, ลำดับอาจารย์ผู้ทรงจำพระไตรปิฎก, สายวินัยปิฎก, สายสุตตันตปิฎก, สายอภิธัมมปิฎก, การชำระและจารึกกับการพิมพ์พระไตรปิฎกในประเทศไทย, สมัยที่ ๑ พระเจ้าติโลกราช เมืองเชียงใหม่, สมัยที่ ๒ รัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ, สมัยที่ ๓ รัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ, สมัยที่ ๔ รัชกาลที่ ๗ กรุงเทพฯ, ลักษณะการจัดหมวดหมู่ของแต่ละปิฎก, วินัยปิฎก, สุตตันตปิฎก, ขอสั่งเกตท้ายสุตตันตปิฎก, อภิธัมมปิฎก, ลำดับชั้นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และคำอธิบายพระไตรปิฎกอย่างย่อของพระอรรถกถาจารย์

๒.๒ ภาคที่ ๒ ตั้งแต่หน้า ๒๙ ถึง หน้า ๑๓๖ มีเนื้อหาที่เป็นประเด็นหลักคือ ว่าด้วยเอกสารทางประวัติศาสตร์ และตามด้วยเนื้อหาที่แยกเป็นประเด็นย่อยๆ ของเอกสาร ๓ ส่วนคือ ส่วนที่ ๑ เอกสารเกี่ยวกับการชำระและการจารึกพระไตรปิฎก ในรัชกาลที่ ๑ (ฉบับพระราชหัตถเลขา) ได้แก่ คำประกาศเทวดาครั้งสังคายนารัชกาลที่ ๑ ส่วนที่ ๒ เอกสารเกี่ยวกับการชำระและการพิมพ์พระไตรปิฎก ในรัชกาลที่ ๕ ได้แก่ การสาสนูปถัมภ์คือการพิมพ์พระไตรปิฎก, ประกาศสังคายนา, และ พระราชดำรัสแก่พระสงฆ์โดยพระองค์ และส่วนที่ ๓ เอกสารเกี่ยวกับการชำระและการพิมพ์พระไตรปิฎก ในรัชกาลที่ ๗ ได้แก่ รายงานการสร้างพระไตรปิฎก (รัชกาลที่ ๗)

๒.๓ ภาคที่ ๓ ตั้งแต่หน้า ๑๓๗ ถึงหน้า ๑๓๖ มีเนื้อหาที่เป็นประเด็นหลักคือ ข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก และตามด้วยเนื้อหาที่แยกเป็นประเด็นย่อยๆ ของข้อความที่เกี่ยวกับ

เรื่องสำคัญๆ ที่พุทธศาสนิกชนควรรู้ ประกอบด้วย ๒๒๖ ข้อความ เช่น ข้อความที่ ๑. อะไรเป็นแก่นสารในพระพุทธศาสนา ๒. เกษชายสังฆาฏิพระพุทธเจ้ายังไม่ชื่อว่า ๓. ศัตรูภายใน ฯลฯ

๒.๔ ภาคที่ ๔ ตั้งแต่หน้า ๑๓๗ ถึง หน้า ๗๗๗ มีเนื้อหาที่เป็นประเด็นหลักคือ ความย่อแห่งพระไตรปิฎก และตามด้วยเนื้อหาที่แยกเป็นประเด็นย่อยๆ ได้แก่ ๑) พระวินัยปิฎก ว่าด้วยวินัยหรือศีลของภิกษุ ภิกษุณี ๒) พระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระธรรมเทศนาต่างๆ ไป และ ๓) พระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยธรรมะล้วนๆ หรือธรรมะที่สำคัญ ประกอบด้วยเนื้อหาย่อยๆ ตามลำดับปิฎกดังต่อไปนี้

๑. ความย่อในพระวินัยปิฎก ว่าด้วยวินัยหรือศีลของภิกษุ ภิกษุณี ตั้งแต่เล่ม ๑ ถึงเล่ม ๘ สรุปได้ว่า

๑.๑ อาทิกัมม (การกระทำที่เป็นต้นบัญญัติ) หมายถึงเฉพาะรายการพระวินัยตั้งแต่อาบัติปาราชิกลงมาถึงสังฆาติเสส

๑.๒ ปาจิตติย เป็นชื่อของอาบัติในปาฏิโมกข์ เฉพาะตั้งแต่ถัดสังฆาติเสสลงมา

๑.๓ มหาวิภังค์ หรือ ภิกขุวิภังค์ ว่าด้วยศีลของภิกษุที่มาในปาฏิโมกข์ (คำว่า ปาฏิโมกข์ คือศีลที่เป็นใหญ่เป็นสำคัญอันจะต้องสวดทบทวนในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน)

๑.๔ ภิกขุณีวิภังค์ ว่าด้วยศีลของภิกษุณี

๑.๕ มหาวัคค์ แปลว่า วรรคใหญ่ แบ่งออกเป็นชั้นธกะ คือหมวดต่างๆ ๑๐ หมวด

๑.๖ จุลวัคค์ แปลว่า วรรคเล็ก แบ่งออกเป็นชั้นธกะ คือหมวดต่างๆ ๑๒ หมวด

๑.๗ ปรีวาร หมายถึงหัวข้อเบ็ดเตล็ดต่างๆ เป็นการย่อหัวข้อสรุปเนื้อความวินัยบัญญัติใน ๔ เรื่องข้างต้น

๒. ความย่อในพระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระธรรมเทศนาต่างๆ ไป ตั้งแต่เล่ม ๙ ถึงเล่ม ๓๓ รวม ๒๕ เล่ม สรุปได้ว่า

๒.๑ ทีฆนิกาย แปลว่า หมวดยาว หมายถึงหมวดที่รวบรวมพระสูตรขนาดยาวไว้ส่วนหนึ่งไม่ปนกับพระสูตรประเภทอื่น ในหมวดนี้มีพระสูตรรวมทั้งสิ้น ๓๔ สูตร

๒.๒ มัชฌิมนิกาย แปลว่า หมวดปานกลาง หมายถึงหมวดที่รวบรวมพระสูตรขนาดกลางไม่สั้นเกินไป ไม่ยาวเกินไปไว้ส่วนหนึ่ง ในหมวดนี้มีพระสูตรรวมทั้งสิ้น ๑๕๒ สูตร

๒.๓ สังยุตตนิกาย แปลว่า หมวดประมวล คือประมวลเรื่องประเภทเดียวกันไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น เรื่องพระมหากัสสป เรียกกัสสปสังยุต เรื่องอินทรี (ธรรมะที่เป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน) เรียกอินทรีสังยุต เรื่องมรรค (ข้อปฏิบัติ) เรียกมคคสังยุต ในหมวดนี้มีพระสูตรรวมทั้งสิ้น ๗,๗๖๒ สูตร

๒.๔ อังคุตตรนิกาย แปลว่า หมวดยี่ด้ายองค์ คือจัดลำดับธรรมะไว้เป็นหมวด ๆ ตามลำดับตัวเลข เช่น หมวดธรรมะข้อเดียว เรียกเอกนิบาต หมวดธรรมะ ๒ ข้อ เรียกทูกนิบาต หมวดธรรมะ ๓ ข้อ เรียกติกนิบาต ดังนี้เป็นต้น จนถึงหมวดธรรมะ ๑๐ ข้อ เรียกทสกนิบาต หมวดธรรมะเกิน ๑๐ ข้อ เรียกอติเรกทสกนิบาต ในหมวดนี้มีพระสูตรรวมทั้งสิ้น ๙,๕๕๗ สูตร

๒.๕ ขุททกนิกาย แปลว่า หมวดเล็กน้อย รวบรวมข้อธรรมที่ไม่จัดเข้าใน ๔ หมวดข้างต้นมารวมไว้ในหมวดนี้ทั้งหมด เมื่อจะแบ่งโดยหัวใหญ่ก็มี ๑๕ เรื่อง คือ

๑. ขุททกปาฐะ แปลว่า บทสวดเล็กๆ น้อยๆ โดยมากเป็นบทสวดสั้นๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

๒. ธรรมบท แปลว่า บทแห่งธรรม คือธรรมภาษิตสั้น ๆ ประมาณ ๓๐๐ หัวข้อ (ส่วนเรื่องพิสดารมีท้องเรื่องประกอบปรากฏในอรรถกถา)

๓. อุทาน แปลว่า คำที่เปล่งออกมา หมายถึงคำอุทานที่เป็นธรรมภาษิต มีท้องเรื่องประกอบเป็นเหตุปรารภในการเปล่งอุทานของพระพุทธเจ้า

๔. อิติวุตตะกะ แปลว่า ข้อความที่ท่านกล่าวไว้อย่างนี้ เป็นการอ้างอิงว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสข้อความไว้อย่างนี้ ไม่มีเรื่องประกอบ มีแต่ที่ขึ้นต้นว่า ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นพระอรหันต์ตรัสไว้อย่างนี้

๕. สุตตนิบาต แปลว่า รวมพระสูตร คือรวบรวมพระสูตรเบ็ดเตล็ดต่างๆ ไว้ด้วยกัน มีชื่อสูตรบอกกำกับไว้

๖. วิมานวัตถุ แปลว่า เรื่องของผู้ได้วิมาน แสดงเหตุที่ทำให้ได้ผลดีตามคำบอกเล่าของผู้ได้ผลดีนั้นๆ

๗. เปตวัตถุ แปลว่า เรื่องของเปรตหรือผู้ล่วงลับไป ที่ทำกรรมชั่วไว้

๘. เถรคาถา ภาษิตต่าง ๆ ของพระเถระผู้เป็นอรหันตสาวก

๙. เถรีคาถา ภาษิตต่าง ๆ ของพระเถรีผู้เป็นอรหันตสาวิกา

๑๐. ชาดก แสดงภาษิตต่าง ๆ เกี่ยวโยงกับคำสอนประเภทเล่านิทาน ท้องเรื่องพิสดารมีในอรรถกถา เช่นเดียวกับธรรมบท)

๑๑. นิทเทส แบ่งออกเป็นมหานิทเทสกับจุฬานิทเทส คือมหานิทเทสเป็นคำอธิบายพระพุทธภาษิตในสุตตนิบาต (หมายเลข ๕) รวม ๑๖ สูตร ส่วนจุฬานิทเทส เป็นคำอธิบายพระพุทธภาษิตในสุตตนิบาต (หมายเลข ๕) ว่าด้วยปัญหาของมาณพ ๑๖ คน กับ ชักคิวิสาณสูตร กล่าวกันว่าเป็นภาษิตของพระสารีบุตรเถระเจ้า

๑๒. ปฏิสัมภิทามัคค์ แปลว่า ทางแห่งปัญญาอันแตกฉาน เป็นคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวกันว่าพระสารีบุตรเถระเจ้าได้กล่าวไว้

๑๓. อปทาน แปลว่า คำอ้างอิง เป็นประวัติส่วนตัวที่แต่ละท่านเล่าไว้ ซึ่งอาจแบ่งได้ คือเป็นอดีตประวัติของพระพุทธเจ้า ของพระเถระอรหันตสาวก ของพระเถรอรหันตสาวิกา ส่วนที่เป็นประวัติการทำความดีของพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น มีคำอธิบายว่า เป็นพุทธภาษิตตรัสเล่าให้พระอานนทฟัง

๑๔. พุทธวงศ์ แปลว่า วงศ์ของพระพุทธเจ้า หลักการใหญ่เป็นการแสดงประวัติของพระพุทธเจ้าในอดีต ๒๔ องค์ รวมทั้งของพระโคตมพุทธเจ้าด้วยจึงเป็น ๒๕ องค์ นอกจากนั้นมีเรื่องเบ็ดเตล็ดแทรกเล็กน้อย

๑๕. จริยาปิฎก แปลว่า คัมภีร์แสดงจริยา คือการบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า ซึ่งแบ่งหลักใหญ่ออกเป็นทาน (การให้) ศีล (การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย) และเนกขัมมะ(การออกบวช)

๓. ความย่อในพระอภิธัมมปิฎก ว่าด้วยธรรมะล้วนๆ หรือธรรมะที่สำคัญ เล่ม ๓๔ ถึงเล่ม ๔๕ รวม ๑๒ เล่ม สรุปได้ว่า

๓.๑ สังคณี ว่าด้วยการรวมหมู่ธรรมะ คือธรรมะแม้จะมีมากเท่าไร ก็อาจรวมหรือจัดเป็นประเภทๆ ได้เพียงไม่เกิน ๓ อย่าง

๓.๒ วิภังค์ ว่าด้วยการแยกธรรมะออกเป็นข้อ ๆ เช่น เป็นชั้น ๕ เป็น เป็นต้น ทั้งสังคณีและวิภังค์นี้ เทียบด้วยคำว่าสังเคราะห์และวิเคราะห์ในวิทยาศาสตร์ เป็นแต่เนื้อหาในทางศาสนากับทางวิทยาศาสตร์มุ่งไปคนละทาง คงลงกันได้หลักการว่าควรเรียนรู้ทั้งในทางรวมกลุ่มและแยกกลุ่ม เช่นคอมพิวเตอร์เครื่องหนึ่งควรรู้ทั้งการประกอบเข้าเป็นตัวเครื่องและแยกส่วนต่างๆ ออกได้เช่นกัน

๓.๓ ธาตุถกกา ว่าด้วยธาตุ คือธรรมะทุกอย่าง อาจจัดเป็นประเภทได้โดยธาตุอย่างไร

๓.๔ บุคคลบัญญัติ ว่าด้วยบัญญัติ ๖ ประการ เช่น บัญญัติชั้น บัญญัติอายตนะ จนถึงบัญญัติเรื่องบุคคล พร้อมทั้งแจกรายละเอียดเรื่องบัญญัติบุคคลต่างๆ ออกไป

๓.๕ กถาวัตถุ ว่าด้วยคำถาม คำตอบ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๓.๖ ยมก ว่าด้วยธรรมเป็นคู่ๆ บางทีจัดคู่ก็มีลักษณะเป็นตรรกวิทยา

๓.๗ ปุฏฐาน ว่าด้วยปัจจัย คือสนับสนุน ๒๔ ประการ

๒.๕ ภาคที่ ๕ ตั้งแต่หน้า ๗๗๙ ถึงหน้า ๗๘๖ มีเนื้อหาที่เป็นประเด็นหลักคือ ว่าด้วยบันทึกทางวิชาการ และตามด้วยเนื้อหาที่แยกเป็นประเด็นย่อยๆ ออกเป็น ๕ ตอน สรุปแต่ละตอนดังนี้

๑. ตอนที่ ๑ เป็นบันทึกวิธีการย่อเนื้อหาในหนังสือ ๔๕ เล่มเป็น ๑ เล่ม และประโยชน์ของประชาชนที่ได้อ่านหนังสือย่อเนื้อหาแต่ครอบคลุมสาระสำคัญทั้งหมดของต้นฉบับ

๒. ตอนที่ ๒ เป็นบันทึกชี้แจงให้เข้าใจในรูปแบบของภาษาที่ใช้ในการแปลความ และการเรียบเรียงเนื้อหาทั้งหมดภายในเล่ม

๓. ตอนที่ ๓ เป็นบันทึกชี้แจงถึงการทำสารบัญและเหตุที่ต้องมีการแก้ไขคำ และข้อความต่างๆ ที่ชาวต่างประเทศได้แปลไว้เพื่อความถูกต้องและตรงกับต้นฉบับ

๔. ตอนที่ ๔ เป็นบันทึกชี้แจงการแยกเนื้อหาในพระสุตตันตปิฎกเป็นข้อๆ และเสนอแนะให้อ่านเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ตอนที่ ๕ เป็นบันทึกเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้จากพระอภิธรรมปิฎก และวิธีแก้ไข ปัญหาที่อาจพบบ้างในการอ่านพระไตรปิฎก

๓. รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาด้วยการแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย และกำกับคำศัพท์ ในเครื่องหมายวงเล็บไว้ให้ เพื่อจะได้ใช้คำศัพท์นั้นต่อไปได้โดยไม่ต้องแปลอีก ซึ่งช่วยให้ได้ความรู้และความเข้าใจในขณะเดียวกัน ดังเช่น ข้อความนำรู้ข้อความที่ ๒๒๐ การทำตนให้ชุ่มด้วยความสุข

“ดูก่อนจุนทะ ! มีฐานะอยู่ ที่นักบวชเจ้าลัทธิอื่นพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
สมณศากยบุตร เป็นผู้ประกอบเนื่องๆ ในการทำตนให้ชุ่มด้วย
ความสุขอยู่ (สุขัลลิกานุโยค) เมื่อนักบวชเจ้าลัทธิอื่นกล่าวอย่างนี้
ท่านทั้งหลายพึงกล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ! สุขัลลิกานุโยคอย่างไหนกัน?...”^{๒๐}

๔. รูปแบบการนำเสนอด้วยประโยคที่มีคำศัพท์จากต้นฉบับ และตามด้วยข้อความในวงเล็บที่อธิบายความหมายของศัพท์นั้น เพื่อให้จดจำและสอนใจ หรือทำความเข้าใจในพระพุทธานุศาสน์ได้ง่าย ดังตัวอย่างข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎกข้อความที่ ๒๙ ภายคตาสติ เปรียบเหมือนมหาสมุทร

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ใครๆ นึกออกถึงมหาสมุทรก็จะเห็นได้ว่า แม่น้ำน้อย
ทั้งหลายใดๆ ก็ตามที่ไหลลงทะเล ย่อมเป็นอันผู้นั้นยังเห็นได้ ภายคตาสติ
(สติอันไปในกาย) ใครๆ เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว กุศลธรรมทั้งหลายใดๆ ก็
ตาม ที่เป็นไปในส่วนแห่งวิชา (ความรู้ธรรมะที่เป็นจริง) ย่อมเป็นอันผู้นั้น
ยังเห็นได้.”^{๒๑}

เอกนิบาต อังคุตตรนิกาย ๒๐/๕๕

^{๒๐} เรื่องเดียวกันหน้า, หน้า ๑๓๒.

^{๒๑} เรื่องเดียวกันหน้า, หน้า ๕๗.

๓.๓ ลักษณะของพระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ

พระไตรปิฎกฉบับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นมาจากการรวมเนื้อหาจาก ๕ เล่ม มาเป็น ๑ เล่ม ที่มีรูปแบบหรือวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่มีลักษณะหรือคุณลักษณะต่างๆ เพียงเพื่อให้ผู้อ่านไม่ว่าจะเป็นประชาชนทั่วไป หรือพุทธศาสนิกชนอ่านแล้วเข้าใจได้ทันทีโดยไม่มีความรู้สึกรีดอัดและเบื่อหน่ายในขณะที่กำลังอ่าน และสามารถอ่านได้อย่างต่อเนื่องตลอดไปจนจบเล่มทำให้ได้ประโยชน์มาก โดยเฉพาะนักศึกษาที่ต้องการศึกษาหาความรู้พุทธธรรมในพระไตรปิฎก ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะของพระไตรปิฎกฉบับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ โดยแยกออกเป็นลักษณะการเขียน และลักษณะการนำเสนอ

๓.๓.๑ ลักษณะการเขียน สรุปได้ดังนี้

๑. ลักษณะการเขียนโดยคำนึงถึงสาระสำคัญและความครอบคลุมของเนื้อหาที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่ต้องการศึกษาพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีการตัดสำนวนที่ซ้ำและไม่จำเป็นที่ปรากฏในต้นฉบับออกคงไว้แต่หลักธรรมหรือข้อความที่ประชาชนทั่วไปสามารถจดจำได้ และสามารถนำไปสอนใจ หรือทำความเข้าใจในพระพุทธศาสนาให้ได้ในสาระสำคัญ

๒. ลักษณะการเขียนโดยยึดความถูกต้องในหลักภาษา ได้แก่การเขียนข้อความต่างๆ โดยถูกหลักไวยากรณ์ ใช้ประโยคมีประธาน กริยา หรือกรรม รวมทั้งส่วนขยายต่างๆ ในประโยค ประโยคคำถามปิดท้ายประโยคด้วยเครื่องหมายคำถาม ประโยคคำพูดอยู่ในเครื่องหมายคำพูด เป็นต้น รวมทั้งการสะกดคำที่มีการันต์ วรรณยุกต์ ต่างๆ ถูกต้อง

๓. เป็นลักษณะของการเขียนโดยแทรกแหล่งที่มาของข้อมูลในวงเล็บ เพื่อให้ผู้อ่านที่ต้องการศึกษาไปค้นคว้าหาอ่านเพิ่มเติมได้โดยง่าย ตัวอย่างเช่น

“การนับครั้งสังคายนาที่รู้จักกันทั่วไปก็คือ สังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ซึ่งทำกันในอินเดียอันเป็นของฝ่ายเถรวาท กับอีกครั้งหนึ่งในอินเดียภาคเหนือ ซึ่งพระเจ้ากนิษกะทรงอุปถัมภ์ อันเป็นสังคายนาผสมรวมเป็น ๔ ครั้ง แต่ฝ่ายเถรวาทมิได้รับรู้ในการสังคายนาครั้งที่ ๔ นั้น (ดูข้อความในเล่มนี้ หน้า ๑๕) เพราะการสืบสายศาสนาแยกกันคนละทาง ตลอดจนภาษาที่รองรับคัมภีร์...”^{๒๒}

๔. เป็นลักษณะของการเขียนที่มีความชัดเจน โดยผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ทันทีในขณะที่อ่าน ไม่ต้องมีการตีความว่าอาจเป็นเช่นนั้นหรืออาจจะเป็นเช่นนั้น เพราะมีความชัดเจนในถ้อยคำภาษาที่นำไปสู่ความเข้าใจตามจุดประสงค์ของการเขียนทั้งหมดนั่นเอง

^{๒๒} เรื่องเดียวกันหน้า, หน้า ๑๓๒.

๕. เป็นลักษณะของการเขียนแบบมีการเทียบเคียงภาษาอังกฤษบ้าง เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่า การแปลพระไตรปิฎกของชาวต่างประเทศนั้นมีความคิดเห็นอย่างไรในข้อความนั้นๆ ซึ่งมีปัญหาในการแปล และจับใจความ เพราะมีบางเรื่องที่ผิดทำให้ต้องบันทึกแก้คำผิด เพื่อจะได้มีการแก้ไขในการพิมพ์ครั้งต่อไป แต่มีบางเรื่องที่ดีแล้วก็ทำให้ไม่ต้องเสียเวลาค้นใหม่

๖. เป็นลักษณะของการเขียนที่เลือกแปลข้อความบางตอน (โดยเฉพาะในภาคที่ ๒) จากพระไตรปิฎกแล้วนำมาไว้สลับกันคือ ง่าย กลาง และยาก ซึ่งเรื่องง่ายคือที่พูดถึงเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาให้แก่วัดที่ตีแก่ผู้อ่าน เรื่องขนาดกลางคือที่อธิบายธรรมะอันช่วยให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น เช่น คำอธิบายอริยสัจจ์ ในหน้า ๑๑๑ ส่วนเรื่องยากคือ ที่เป็นหลักวิชาจำเป็นต้องรู้ศัพท์และความหมาย คำศัพท์ เช่น เวทนา ๑๐๘ ในหน้า ๑๒๔ และลำดับองค์ฌานในหน้า ๑๒๕ ถึง ๑๒๘ เป็นต้น เหตุผลคือถ้าจะแปลแต่เรื่องยากก็จะเป็นความหมายสำหรับประชาชนทั่วไป ถ้าจะเลือกแปลแต่เรื่องง่ายทั้งหมดก็จะเป็นการจูงใจประชาชนให้มาสู่พระพุทธศาสนา จึงจัดเรื่องยากง่ายให้สลับกันไป

๗. เป็นลักษณะของการเขียนด้วยถ้อยคำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ กาลเทศะและบุคคล เช่น ใช้ราชาศัพท์ และบุรุษสรรพนาม เป็นต้น

๘. เป็นลักษณะของการใช้เครื่องหมายวรรคตอนตลอดทั้งเล่ม เช่น ใช้มหัพภาคปิดท้ายประโยคที่จบข้อความ ใช้การเว้นวรรค การย่อหน้า วงเล็บ เป็นต้น

๓.๓.๒ ลักษณะการนำเสนอ สรุปได้ดังนี้

๑. ชื่อเรื่องของหนังสือ “พระไตรปิฎกฉบับประชาชน” เป็นลักษณะของการนำเสนอที่ตรงกับความต้องการของผู้เขียนและดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน คือผู้เขียนเขียนขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนอ่าน และในขณะเดียวกันประชาชนเองจะสนใจอยากอ่านเพราะคำว่าฉบับประชาชน ซึ่งเป็นปกติของคนโดยทั่วไปที่อยากรู้ อยากเห็น

๒. เป็นลักษณะการนำเสนอเนื้อหาด้วยการบรรยายให้เข้าใจในสังคมวิทยา มานุษยวิทยา โบราณคดี และประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังได้รับประโยชน์จากเนื้อหาที่ว่าด้วยพระวินัย จากหน้า ๑๓๙ ถึง ๒๘๘ เช่น ความรู้เรื่องเครื่องใช้ ความเป็นอยู่ การแต่งกาย การใช้เรือนไฟอบกาย และเรื่องราวอื่นๆ ของประชาชน และพระภิกษุ ในพระพุทธศาสนาเมื่อ ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว

๓. เป็นลักษณะของการนำเสนอด้วยการบันทึกความเห็นของชาวต่างประเทศลงไปด้วย เนื่องจากมีข้อความภาษาอังกฤษที่ได้แปลไว้ในพระไตรปิฎก จึงต้องมีการศึกษาค้นคว้าจากตำราที่เป็นภาษาสันสกฤตเกี่ยวกับศัพท์เครื่องใช้ เครื่องมือ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

๔. เป็นลักษณะของการนำเสนอด้วยการใช้ประโยคที่แปลแล้ว ตามด้วยคำศัพท์ที่อยู่ในวงเล็บ และการใช้ประโยคที่ทับศัพท์ ตามด้วยประโยคที่แปลไว้ในวงเล็บ ทำให้อ่านได้อย่างต่อเนื่อง และราบรื่นไม่เสียความรู้สึกในการอ่าน

๕. เป็นลักษณะการนำเสนอโดยการใช้ถ้อยคำถอดจากพระไตรปิฎกบางคำเพื่อประหยัดหน้ากระดาษก็ทับศัพท์ลงไป เช่น สติ สมาธิ ปัญญา ที่ไม่อธิบายความหมาย หรือถ้าได้อธิบายไว้แล้วในตอนต้นก็จะไม่อธิบายซ้ำอีก

๖. เป็นลักษณะของการนำเสนอประเด็นต่างๆ ที่พบลงบันทึกในภาคที่ ๕ ว่าด้วยบันทึกทางวิชาการ ซึ่งเป็นภาคที่ไม่เกี่ยวกับเนื้อหาพระไตรปิฎก เพื่อชี้แจงให้ผู้อ่านได้เข้าใจในประเด็นต่างๆ ดังกล่าว

๓.๔ สรุป

พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ เป็นหนังสือที่พัฒนาขึ้นเป็นเล่มโดยวิธีการแปลเนื้อหาพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีรวมทั้งหมด ๔๕ เล่ม ด้วยภาษาไทยแล้วย่อความเนื้อหาดังกล่าวทั้งหมดมารวบรวมเป็นพระไตรปิฎกฉบับประชาชนจำนวน ๕ เล่ม และต่อมามีการพัฒนาด้วยการปรับเนื้อหาทั้ง ๕ เล่ม มารวมเข้าด้วยกันเป็น ๑ เล่ม โดยมีรูปแบบการเขียนด้วยข้อความเฉพาะที่สำคัญที่มีการจัดลำดับเนื้อหาสาระ ยึดหลักทำให้ง่าย คงรูปศัพท์ไว้เมื่อมีการแปลความหมาย และคงรูปศัพท์ไว้โดยมีการทำคำอธิบาย เขียนด้วยคำง่ายๆ เมื่อเป็นธรรมแห่งการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท และแทรกข้อความให้ผู้อ่านได้ขบคิดด้วยเหตุและผลในขณะอ่าน ส่วนรูปแบบการนำเสนอ เป็นโครงสร้างเนื้อหาที่เรียงเรียงตามความคิดสร้างสรรค์ด้วยการย่อความเนื้อหาสาระโดยวิธีการเก็บใจความที่ไม่ซ้ำซ้อนจากต้นฉบับบาลีมาเป็นฉบับภาษาไทย เนื้อหาทั้งหมดนำมาสังเคราะห์และวิเคราะห์แยกออกเป็น ๕ ภาค แต่ละภาคเสนอเนื้อหาด้วยข้อความที่เป็นประเด็นหลัก และตามด้วยเนื้อหาที่แยกเป็นประเด็นย่อยๆ มีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย และกำกับคำศัพท์ในเครื่องหมายวงเล็บไว้ให้ เพื่อจะได้ใช้คำศัพท์นั้นต่อไปได้โดยไม่ต้องแปลอีก ซึ่งช่วยให้ได้ความรู้และความเข้าใจในขณะเดียวกัน นอกจากรูปแบบการเขียนและรูปแบบการนำเสนอที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีลักษณะการเขียนคือ เขียนโดยการย่อความสาระสำคัญและความครอบคลุมเนื้อหาที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่ต้องการศึกษาพระพุทธศาสนา ยึดความถูกต้องในหลักภาษา แทรกแหล่งที่มาของข้อมูลในวงเล็บ ข้อความชัดเจนคือไม่ต้องมีการตีความว่าอาจเป็นเช่นนั้นหรืออาจจะเป็นเช่นนั้น มีลักษณะการเขียนที่เทียบเคียงภาษาอังกฤษบ้างเพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่าการแปลพระไตรปิฎกของชาวต่างประเทศนั้นมีความคิดเห็นอย่างไรในข้อความนั้นๆ เป็นลักษณะของการเขียนที่เลือกแปลข้อความบางตอนแล้วนำมาไว้สลับกันคือความง่าย ปานกลาง และยาก มีลักษณะของการเขียนด้วยถ้อยคำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ กาลเทศะ และบุคคล และใช้เครื่องหมายวรรคตอนตลอดทั้งเล่ม ส่วนลักษณะการนำเสนอ เริ่มจากชื่อเรื่องของหนังสือ “พระไตรปิฎกฉบับประชาชน” เป็นลักษณะของการนำเสนอที่ตรงกับความต้องการของผู้เขียนและทำให้ประชาชนโดยทั่วไปสนใจอ่าน มีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการบรรยายให้เข้าใจใน

สังคมวิทยา มานุษยวิทยา โบราณคดี และประวัติศาสตร์ มีการบันทึกความเห็นของชาวต่างประเทศลงไปด้วยเนื่องจากมีข้อความภาษาอังกฤษที่ได้แปลไว้ในพระไตรปิฎก เสนอประโยคที่แปลแล้วตามด้วยคำศัพท์ที่อยู่ในวงเล็บ และประโยคที่ทับศัพท์ตามด้วยประโยคที่แปลไว้ในวงเล็บ มีถ้อยคำถอดจากพระไตรปิฎกบางคำเพื่อประหยัดหน้ากระดาษก็ทับศัพท์ลงไป เช่น สติ สมาธิ ปัญญา ที่ไม่ต้องอธิบายความหมาย หรือถ้าได้อธิบายไว้แล้วในตอนต้นก็จะไม่อธิบายซ้ำอีก รวมถึงมีการนำประเด็นต่างๆ ที่พบลงบันทึกในภาคที่ ๕ ว่าด้วยบันทึกทางวิชาการ ซึ่งเป็นภาคที่ไม่เกี่ยวกับเนื้อหาพระไตรปิฎก เพื่อชี้แจงให้ผู้อ่านได้เข้าใจในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น สรุปได้ว่า พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ เป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับประชาชนโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นชาติศาสนาใด เมื่อนำไปอ่านและประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดประโยชน์และประสพความสุขได้อย่างแท้จริง